କୋଠ ଭୋଗଖିଆର କବି

ଭାରତୀ ନାୟକ

ଭଜନ ସମ୍ରାଟ ଭିକାରୀ ବଳଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ‘କୋଠ ଭୋଗଖିଆ, ‘ମୋ ଚକା ଆଖିଆ’ଭଜନ ଓଡ଼ିଶାର ଘରେ ଘରେ ପରିଚିତ। ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରାଣ ଭିକାରୀ ବଳଙ୍କ ତନ୍ମୟତା ତାଙ୍କର ଗାନକୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କରିପାରିଛି। ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରାଣ ଭଜନ ଗାୟକ ହେଉଛନ୍ତି ନିମାଇଁ ଚରଣ ହରିଚନ୍ଦନ। ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରାର ବାହୁଡ଼ା ଦିନ ହିଁ ‘ବାହୁଡ଼ାଇ ନିଅ’ ଭଜନ ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ଗାଇ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି । ଭଜନ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭଜନ ହୃଦୟକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆଣି ଦେଇଛି କୋଠ ଭୋଗଖିଆ ଭଜନ। ଭଜନଟିର ଗାୟକଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଊଣା ଅଧିକେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜାଣନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏହାର ରଚନାକାର ପ୍ରାୟ ଅଜଣା। ଏହି ଭଜନର ଗୀତିକାର ହେଉଛନ୍ତି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ। ସେ ଏକାଧାରରେ ଗୀତିକାର, ଗାୟକ ଓ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟିକ। ଶିଶୁ କବିତା, ଗୀତି କବିତା, ଆଧୁନିକ କବିତା ଜଗତରେ କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନାମ। ଶିଶୁ କବିତା ଓ ଶୁଶୁ କାହାଣୀ ରଚନା କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷତା କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ। ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଶିଶୁ କବିତା ରଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଲେଖନୀ ଚଳାଇ ନିଜର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ। ପରେ ଗୀତିକବିତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେବାରୁ ସେ ସେହି ଦିଗରେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ।

ଶିଶୁର ନିକଟତମ ମାଆ। ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ତୃତୀୟରେ ଶିକ୍ଷାଗାଥା ସ୍ଥାନ ପାଇଥାଏ। କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଏହି ତୃତୀୟ ଚକ୍ରରେ ଶିଶୁଙ୍କ ଆଗରେ ଉଭା ହୋଇ ପାରିଥିଲେ। ମୂଳତଃ ସେ ଜଣେ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟିକ। ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ କୋମଳ ଶବ୍ଦ ବିନ୍ୟାସ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆକର୍ଷଣ ଥିବାରୁ ଗୀତକବିତା ସେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି। ଆଜିର ପରିସ୍ଥିତିରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ବୟସ ଦୃଷ୍ଟି ଅନୁସାରେ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ। ପିଲାମାନଙ୍କର ସଚେତନତା ଓ ଅନୁଭୂତିର ବିକାଶ ଘଟିଥିଲେ ବି ସେମାନଙ୍କର ମୌଳିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ପ୍ରକୃତି ପୂର୍ବବତ୍ ରହିଛି। ଶିଶୁର ସାଧାରଣ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୁଭୂତି, ଆବେଗ, ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଚାହିଁ କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରିଛନ୍ତି।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତବର୍ଷର ପ୍ରାଦେଶିକ ଗୀତି ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶଧାରାକୁ କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ନିଜର ସାଧନା, ଉଦ୍ୟମ ବଳରେ ସମୃଦ୍ଧ କରିପାରିଛନ୍ତି। ପଦ ସଙ୍ଗେ ପଦ ଯୋଡ଼ି ଦେଲେ ସଙ୍ଗୀତ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ। ସ୍ୱର, ତାଳ, ଲୟଯୁକ୍ତ ରସସିକ୍ତ ପଦୋଚୟକୁ ଗୀତକବିତା କୁହାଯାଏ। ଇଂରାଜୀରେ କୁହାଯାଇଛି– “When a poem is subjective it is epical, when a poem is objective it is lyrical”. ସବୁ କବିତା ପାଠକ ବା ଶ୍ରୋତାକୁ ସବୁ ସମୟ ପାଇଁ ବିଭୋର କରିପାରେ ନାହିଁ। କେତେକ କବି ନିଜର ରଚନା ମାଧମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରନ୍ତି। ସେହିପରି ଏକ ସର୍ବପାଠ୍ୟ କବି ଓ ଗୀତିକାର କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ।

ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଜୀବନ ଖଣ୍ଡିତ, ବହୁଧା ବିଭକ୍ତ। ଏହି ଜୀବନ କେବେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମୁହଁରେ ଅନ୍ଧ ନିଜ ପ୍ରାଣକୁ ବିଶ୍ୱପ୍ରାଣଙ୍କ ସହ ଏକାକାର କରିବାକୁ ପାଗଳ। କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଭକ୍ତ ଓ ପରେ କବି। ଭକ୍ତ ଭାବରେ ସେ ଗାଇ ଉଠନ୍ତି–

‘ଚାହାଁ ମନ ଚକାଡ଼ୋଳାକୁ
ଭାବ ବିନୋଦିଆ ଭାବଭୋଳାକୁ।
ମୃଗୁଣୀ ତାରଣ ଗଜ ଉଦ୍ଧାରଣ
ଏଇ ବଳିରାଜା ଦର୍ପଦଳାକୁ ।।’

ଆଧୁନିକ କବିତା ରଚନା କରିବାରେ କବି ଜଣେ ସଫଳ ଗୀତିକାର। ପ୍ରେମଠାରୁ, ପ୍ରଣୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିବା କବିଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ଝରିପଡିଛି–

ତୁମେ କବି, ମୁଁ ଯେ କବିତା
ତୁମେ ଆକାଶ, ମୁଁ ଯେ ସବିତା
ତୁମେ ସାଗର, ମୁଁ ଯେ ତଟିନୀ
ତୁମେ ବାରିଦ, ମୁଁ ଯେ ବନାନୀ
ତୁମେ ମଧୁପ, ମୁଁ ଯେ ପୁଷ୍ପିତା ॥

କବି ପୋଥାଳଙ୍କ ରଚନାରେ ଭକ୍ତି ଓ ପ୍ରେମର ସ୍ୱରୂପ ଯେପରି ସ୍ଥାନ ପାଇଛି, ଦେଶପ୍ରେମ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପ୍ରମୁଖ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରିଛି। ଦେଶ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରିଥିବା ଜନନାୟକମାନଙ୍କୁ ସେ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ପ୍ରଶଂସା କରିଛନ୍ତି। ଦେଶ ମାତୃକାର ଜୟଗାନରେ ଶତମୁଖ ହୋଇ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି–

କୋଟି କଣ୍ଠେ ଆଜି, ସ୍ୱର ଉଠୁ ଆଜି,
ଜୟ ମା ଭାରତ ଜୟ।
ସେହି ଜୟନାଦେ, ନିନାଦିତ ହେଉ,
ଆକୁମାରୀ ହିମାଳୟ ॥

ଦେଶ ବନ୍ଦନାଭିତ୍ତିକ ଗୀତକବିତାଗୁଡିକର ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି ଜାତୀୟ ସଂହତି ସ୍ଥାପନ ଓ ଜାତିର ଗୌରବଗାନ।

କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ। ତାଙ୍କର ଆରାଧ୍ୟ ଜଗତର ନାଥ ଜଗନ୍ନାଥ। ନିଜ ହୃଦୟର ନିଷ୍କାମ ଭକ୍ତିକୁ ସେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଚରଣରେ ନିବେଦନ କରିଛନ୍ତି। ସେଥିପାଇଁ ସେ ଲେଖୁଛନ୍ତି କୋଠ ଭୋଗଖିଆ, ଚକାଆଖିଆ, ପତିତପାବନ, କଳ୍ପବଟମୂଳିଆ, ରମାରମଣ, କଳାମାଣିକ, କଳାବଦନ। ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସବୁ ନାମରେ ଡ଼ାକି ହୁଏ। କାରଣ ସେ ସର୍ବନାମ। ତାଙ୍କ ଗୀତିକା ସମୂହରେ ବୈଷ୍ଣବୀୟ ଦର୍ଶନର ପ୍ରତିଫଳନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ଭକ୍ତ କବି, ଗୀତିକାର ଓ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ସ୍ରଷ୍ଟା କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଯଥାର୍ଥରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ସାହିତ୍ୟିକ। ତାଙ୍କ ଜୀବନ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ତରଙ୍ଗାୟିତ। ଜଣେ ସାଧାସିଧା କିନ୍ତୁ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅଧିକାରୀ ଭାବେ ସେ ନିଜକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ଜୀବନକଥା ବିଶେଷ ଜ୍ଞାତ ନୁହେଁ। ସର୍ବୋପରି ସେ 'କୋଠ ଭୋଗ ଖିଆ'ର କବି ଭାବରେ ପରିଚିତ।

ସେ ୧୯୩୯ ମସିହା ଜୁନ୍ ୩୦ ତାରିଖରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନିଶ୍ଚିନ୍ତକୋଇଲି ପଞ୍ଚାୟତର ଗୋପପୁର ଗ୍ରାମର ଯଦୁମଣି ପୋଥାଳ ଓ ଜହ୍ନ ଦେଇଙ୍କ କୋଳ ମଣ୍ଡନ କରିଥିଲେ। ଜନ୍ମଲାଭର ୨ ମାସ ପରେ ସେ ମାଆଙ୍କୁ ଓ ୪ ବର୍ଷ ପରେ ପିତାଙ୍କୁ ହରାଇ ପାରମ୍ପରିକ ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଲାଳନ ପାଳନ, ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖରେ ଭାଙ୍ଗି ନପଡି କୈଶୋରାବସ୍ଥାରୁ ସାରସ୍ୱତ ସାଧନରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଥିଲେ। ସେ କରୁଣାମୟ ଜଗତର ନାଥ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ନିଜକୁ ସମର୍ପଣ କରି ଗୀତିକବି ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛନ୍ତି।

କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସୃଜନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅୟମାରମ୍ଭ ଘଟେ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ସଂରଚନାରୁ। ମାତ୍ର ୧୪ ବର୍ଷ ବୟସରେ 'ମାତୃଭୂମି'ରେ ତାଙ୍କର ଶିଶୁ ଲେଖାଟି ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପରେ ସେ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆସନ୍ତି । ତା'ପରେ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ମୀନାବଜାରରେ ଶିଶୁ ଉପଯୋଗୀ ରଚନା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ସେଥିରେ ସେ ଧାରାବାହିକ ଭାବେ ଶିଶୁ ଉପଯୋଗୀ କବିତା ରଚନା କରିଛନ୍ତି। 'ମନେହୁଏ ମୋର ହେବାକୁ ମୀନା' ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ ୧୯୮୪ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରି ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟିକର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି। ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଗୀତିକବିତା ସଂରଚନାରେ କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳଙ୍କ କବି ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ ଘଟିଛି।

ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମହିମାମୟ ବିଭାଗ। ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସୁନାଗରିକ ରୂପରେ ଗଢ଼ିତୋଳିବା ହେଉଛି ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ। ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ, ପ୍ରକୃତିପ୍ରୀତି, କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ, ସ୍ୱଦେଶପ୍ରେମ, ପରୋପକାର, ନୈତିକତାବୋଧ, ଧର୍ମଭାବ, ଏକତାବୋଧ, ସମପ୍ରାଣତା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ହେଉଛି ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ। ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲା ମନୋରଞ୍ଜନ। ଦ୍ୱିତୀୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଲା ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ। ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ହେଲା ଶିଶୁର ବନ୍ଧୁ । ତେଣୁ ଶିଶୁର ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇଥିବା ଅନୁଭୂତି, ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଥବା ଦେଖିଥିବା ଘଟଣାକୁ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟରେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବା ଉଚିତ୍। ସେ 'ଉପଧା' ମିଳନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉଥିଲେ। ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଚନା ଭାବ, ରସ, ଛନ୍ଦର ତ୍ରିବେଣୀ ସଙ୍ଗମ ଭାବରେ ପାଠକୀୟ ଆଦର ଲାଭ କରିଛି। ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଜଣେ ଲବ୍ଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବେ ପରିଚିତ। ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ଶିଶୁ ମନର ଅନ୍ତରାତ୍ମାକୁ

ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ସେ ଯେଉଁ ଅଜସ୍ର କାହାଣୀ, ଶିଶୁକବିତା, ଗଳ୍ପ, ରୂପକ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ରଚନା କରିଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ ଯୁଗାଶ୍ରୟୀ ହେବା ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣମୟ ଯୁଗ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛି । କଟକରେ କବିଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ଦିନର ସାଧନାରେ ଶିଶୁର ଶିକ୍ଷାତତ୍ତ୍ୱ , ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ, ଶିଶୁ ଜୀବନ ନିର୍ମାଣ ସହ ବୈପ୍ଲବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଭାବଧାରା ଏକ ଉର୍ଜସ୍ୱଳ ରୂପ ଧାରଣ କରେ । କବିଙ୍କର 'ମନହୁଏ ହେବାକୁ ମୀନା', 'ହସ ରାଇଜର ମୁନା', 'ଗାଁ ମାଟି ମୋର ହସେରେ', 'ଅକଲ ମକଲ ଟକଲଟିଆଁ', 'ହସ ପସରା', 'ଶୁଣ ମୋର ଧନରେ' ଆଦି ଅନେକ କବିତାରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପରିବେଶ, ପରିପାଟୀଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଜନ୍ମରୁ ବାଲ୍ୟଜୀବନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରତିଫଳିତ । କବିଙ୍କର ମାନସ ପଟ୍ଟରେ ନିଜ ବାଲ୍ୟଜୀବନର ଅଭୁଲା ସ୍ମୃତିମାନ କାବ୍ୟିକ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି ।

କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଜଣେ ସଫଳ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ଯେପରି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି, ସେହିପରି ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଗୀତିକବି ବା ବିଦଗ୍ଧ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ଗୀତିକବିତା ରଚନାରେ ମନୋନିବେଶ କରି ସେ ଆକାଶବାଣୀର ଜଣେ ଗୀତିକାର ଭାବେ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଥିଲେ । କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳଙ୍କ ରଚିତ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଭକ୍ତିଗୀତ, ସଙ୍ଗୀତ, ରୂପକ, ଗୀତିକଥା ପ୍ରଭୃତି ବିଗତ ପ୍ରାୟ ୪୫ ବର୍ଷ ହେଲା ଆକାଶବାଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇଆସୁଅଛି । କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଙ୍ଗୀତ ହୃଦୟ ରସରେ ରସାଣିତ । ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତାବଳି ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଭାବରେ ରସାନ୍ୱିତ ।

ଭକ୍ତ ହୃଦୟର ଅନାବିଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଭକ୍ତି ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ମନୋରମ । ଜଣେ ଏକନିଷ୍ଠ ଭକ୍ତ ହୃଦୟର ଭାବହିଁ ତାଙ୍କ ସଂଗୀତଗୁଡ଼ିକରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରିହୋଇ ପଡ଼େ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂଗୀତଗୁଡ଼ିକରେ ତାଙ୍କର ମୌଳିକତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା । ପ୍ରାୟ ଶତାଧିକ ଭକ୍ତି ସଂଗୀତର ସେ ସ୍ରଷ୍ଟା । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ସ୍ୱାଭିମାନର ପ୍ରତୀକ ଜଗତର ନାଥ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ନେଇ ରଚିତ ହୋଇଥିଲାବେଳେ କେତେକ କୃଷ୍ଣ, ସରସ୍ୱତୀ, ଗଣେଶ, ସାରଳାଙ୍କୁ ନେଇ ରଚିତ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ନେଇ ରଚିତ ସଂଗୀତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'କୋଠ ଭୋଗଖିଆ, ମୋ ଚକା ଆଖିଆ', 'କଳ୍ପବଟ ମୂଳିଆ ମୋ କାଳିଆ ରାଜା', 'ମନ ଦେଖ କାଳିଆର ଭେଳିକିରେ', 'ଆହା ମୋ କାଳିଆ ହାତୀ', 'ଚକା ଆଖିହେ ଚକା ଆଖି', 'ଜଗାକାଳିଆରେ କଲୁ ମୋତେ ସାତ ପର', 'ମିଛେ ଦୀନବନ୍ଧୁ ନାମ କହିଛ ହରି', 'ପତିତ ତାରଣ ଶରଣ ରକ୍ଷଣ', 'କାଳିଆ ସୁନାରେ କାଳିଆ ସୁନା', 'ମୋର ଡ଼ର ନାହିଁ ଆଉ କାହାକୁ, 'କଳାମାଣିକ ମୋ କଳା ବଦନ', 'ଚାହଁ ମନ ଚକା ଡୋଳାକୁ', 'ମହାପ୍ରଭୁ ଏକି ତୁମ ବଡପଣ', 'ଫୁଲଟିଏ ମୋତେ କର ମହାପ୍ରଭୁ', ଆଦି ଭକ୍ତି ସଙ୍ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ପାଠକ ଓ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ମନ ଏବଂ ହୃଦୟକୁ ଭକ୍ତି ରସରେ ରସାଣିତ କରେ । କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳଙ୍କ ଭକ୍ତି ସଂଗୀତଗୁଡ଼ିକ ଭଜନ ସମ୍ରାଟ ଭିକାରୀ ବଳଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ଏପରି ଶ୍ରବଣ ସୁଖଦାୟୀ ହେଉଥିଲା, ଯାହାକି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରୋତାଙ୍କର ହୃଦୟ ରାଜ୍ୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରୁଥିଲା । ଗୀତିକବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ କୋଠ ଭୋଗ ଖିଆ ଗୀତର ଦୁଇପଦ ଲେଖି ସ୍ୱର କରିବାକୁ ଦେଇଥାନ୍ତି ଭଜନ ସମ୍ରାଟ ଭିକାରୀ ବଳଙ୍କୁ । ଆଉ ପଦଟିଏ ଲେଖା ସରିଲେ ଗୀତ ହେବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ପ୍ରଥମରୁ ସହଜ ହେଉଥିବା ପଦ କବିଙ୍କ ଚେତନା ସ୍ତରକୁ କେଜାଣି କାହିଁକି ସ୍ପର୍ଶ କରୁନଥାଏ । ଦିନ ପରେ ଦିନ ବିତିଗଲା । ରେକର୍ଡିଂ ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରେ ଗୀତ ନ ପାଇ ଏକ ପ୍ରକାର ନିରାଶାରେ ଭିକାରୀ ବଳ ଫେରି ଯିବା ପରେ କିଛି ସମୟ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇ ସେ ଦୁଇ ହାତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକି ସବୁ ଗର୍ବ, ଦମ୍ଭ, ଅଭିମାନକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଦ ପଦ୍ମରେ ସମର୍ପଣ କରି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତଲ୍ଲୀନ ହୋଇଗଲେ । ଏଇ ଦିବ୍ୟାନୁଭବ ଭିତରେ ସମର୍ପିତ ଭକ୍ତ କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଶେଷ କରିଥିଲେ– କୋଠ ଭୋଗଖିଆ, ମୋ ଚକା ଆଖିଆ କବିତା ।

କୋଠଭୋଗ ଖିଆ ମୋ ଚକା ଆଖିଆ,
ଉଠ ହେ ପହଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ।
ପଣ୍ଡା ପଢ଼ିଆରୀ କରନ୍ତି ଗୁହାରୀ,
ହେବାକୁ ଚନ୍ଦନ ଲାଗି ॥
ପତିତପାବନ ବାନା ଉଡ଼ାଇଛ,
ପତିତ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଁ ।
ମୁଁ ଜଣେ ପତିତ କାନ୍ଦିକାନ୍ଦି ମରେ,
ମୋ ଡ଼ାକ କି ଶୁଭେ ନାହିଁ ॥
ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପଣ ବହି ଅଛ ପ୍ରଭୁ,
କୁହ ତେବେ କାହା ଲାଗି
ଉଠ ହେ ପହଡ଼ ଭାଙ୍ଗି... ॥

(କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ,– 'ବଳ–ପୋଥାଳ ଯୋଡ଼ି', ଭଜନ ସମ୍ରାଟ ଭିକାରୀ ବଳ, (ସଂ) ବିଜୟାନନ୍ଦ ସିଂହ ଓ ଡକ୍ଟର ସୁନାମଣି ରାଉତ, ୨୦୦୬, ପୃ–୭୩)

କବିବର ରାଧାନାଥ ଯେପରି ଅନେକ କାବ୍ୟ ନ ଲେଖି କେବଳ ଯଦି 'ଚିଲିକା', 'ଦରବାର', ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର 'ତପସ୍ୱିନୀ', ଫକୀର ମୋହନ ଯେପରି 'ରେବତୀ' କି 'ଛଅମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ', କାଳିନ୍ଦୀ ଚରଣ ଯେପରି 'ମାଟିର ମଣିଷ', ରାମକୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦ 'ଆହେ ଦୟାମୟ ବିଶ୍ୱବିହାରୀ', ନନ୍ଦକିଶୋର ସାମଲ ଯେପରି 'ଆମଘର' ଲେଖି କାଳଜୟୀ ସ୍ରଷ୍ଟାର ମାନ୍ୟତା ପାଇଥାନ୍ତେ, ସେହିପରି କବି କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳ ଯଦି ଆଉ କିଛି ନ ଲେଖି ଥାଆନ୍ତେ ଏଇ କୋଠ ଭୋଗଖିଆ, ତାଙ୍କୁ କାଳଜୟୀ କବିର ମାନ୍ୟତା ଦେଇଥାଆନ୍ତା, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ।

ନିଜେ ଜଳି ଅନ୍ୟକୁ ଆଲୋକିତ କରିବା ଦୀପର ଧର୍ମ। ବିଜୁଳି ଆଲୁଅର ଚମତ୍କାରିତା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିହତ କରିପାରେ ନାହିଁ। ସୃଷ୍ଟି ସହିତ ତାର ସମ୍ପର୍କ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ। ଏକ ଅଖ୍ୟାତ ପଲ୍ଲୀରେ, ଏକ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସ୍ୱର୍ଗତ କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପୋଥାଳଙ୍କୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଉତ୍କଟତା ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରି ନାହିଁ। ପ୍ରଥମେ ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନର ଦୃଶ୍ୟ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ତାଙ୍କ କବିତା ମାଧ୍ୟମରେ ରୂପାୟିତ ହୋଇଛି। ଶବ୍ଦ ବିନ୍ୟାସ, ଛନ୍ଦପତନ, ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀର ଶୈଳୀ ତଥା ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ ତାଙ୍କ କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ରସାଣିତ କରିଛି । ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ଶିଶୁ ବିଭାଗରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ତାଙ୍କ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଶିଶୁପାଠକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ ହୋଇଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଆକାଶବାଣୀ ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ସ୍ୱୀକୃତିପ୍ରାପ୍ତ ଗୀତିକାର ସ୍ୱର୍ଗତ ପୋଥଳ ଏଥିରେ ଭକ୍ତିଗୀତ, ଦେଶ ବନ୍ଦନା, ଶିଶୁଗୀତ ପ୍ରଭୃତି ପରିବେଷଣ କରି ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଜଣେ ସଫଳ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ସେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ସାରସ୍ୱତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ ଓ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ଯାହା ବାହାରିଛି, ତାହା ଅମୃତ ହୋଇଯାଇଛି । ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ଅମୃତ ବାଣ୍ଟି ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ

୧. ପଲ୍ଲୀ ପ୍ରଦୀପ କ୍ଷୀରୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର/ ସମ୍ପାଦନା– ଡ଼କ୍ଟର ଭୁବନାନନ୍ଦ ସାହୁ, ଡ଼କ୍ଟର ଏକାଦଶୀ ପ୍ରଧାନ/ ପ୍ରକାଶିକା– ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ପୋଥାଳ, ପତିତପାବନ ପ୍ରକାଶନୀ, ଗୋପପୁର, ନିଶ୍ଚିନ୍ତକୋଇଲି, କଟକ/ ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ– ଜୁନ୍ ୩୦,୨୦୦୯ ।

୨. ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ଦିଗଦିଗନ୍ତ/ ସଂକଳକ– ଡ଼କ୍ଟର ଶରତ କୁମାର ବିଶ୍ୱାଳ / ପ୍ରକାଶକ– ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରଭା ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, ଡ଼ଗରପଡ଼ା, କଟକ / ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ବିଜୟା ଦଶମୀ – ୨୦୧୦ ।

୩. ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ସଂକଳନ/ ସଂକଳକ – ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ନନ୍ଦ/ ପ୍ରକାଶକ– ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର/ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ୧୯୮୨ ।

ନୂଆପଡା, କଟକ

❖ ❖ ❖